

NACRX005TJR7

Dne: 29.12.2024 | Č. j.: NA- 1904-3/08-2024
Vaše č. j.:

| Vyřizuje/tel.: Stodůlka / 974 847 343

ZPRÁVA ZE ZAHRANIČNÍ PRACOVNÍ CESTY

MÍSTO:	Brusel, Belgie
ÚČEL CESTY:	Účast na členském jednání DLM Forum, na konferenci 10 years of eArchiving: Reflections and insights for the next decade; dále účast na jednání pracovní skupiny EAG Archiving by Design a zasedání EAG/EBNA
ÚČASTNÍCI CESTY:	PhDr. et. Ing. Milan Vojáček, Ph.D.; Mgr. Pavlína Nimrichtrová, Mgr. Zbyšek Stodůlka
ZPRÁVU PODÁVÁ:	Mgr. Zbyšek Stodůlka
NAVŠTÍVENÉ INSTITUCE:	Státní archiv Belgie, Evropská komise
TRVÁNÍ CESTY:	26. 5. 2024 – 31. 5. 2024
DATUM VYHOTOVENÍ:	29. 12. 2024

SCHVALUJE: **PhDr. Ing. Milan Vojáček, Ph.D.**, ředitel Národního archivu
podepsáno elektronicky

TEXT ZPRÁVY ZE ZAHRANIČNÍ PRACOVNÍ CESTY

ČÁST VŠEOBECNÁ:

Cesta byla zahájena 26. 5. 2024 odletem z Prahy do Bruselu s odletem v 18:45 a příletem ve 20:15. Pavlína Nimrichtrová a Zbyšek Stodůlka odcestovali z Bruselu dne 29. 5. ve 21:00 s příletem do Prahy ve 22:25.

ČÁST ODBORNÁ:

První členské setkání DLM Forum v roce 2024 hostil vzhledem k probíhajícímu belgickému předsednictví Brusel. Konference probíhala v sídle Státního archivu Belgie na Rue de Ruysbroeck. První sekce obsahovala netradičně dvě keynote představující vývoj evropských politik v oblasti zpracování dat. Eric Peters z Evropské komise (DG CNECT), představil strategii EU pro „Digitální dekádu“, která cílí na dosažení komplexní digitální transformace do roku 2030. Zdůraznil pět klíčových faktorů ovlivňujících tuto strategii: geopolitickou realitu, technologický pokrok, klimatické změny, společenské výzvy a ekonomické potřeby. Strategie zahrnuje rozvoj digitálních dovedností, modernizaci infrastruktury, podporu podnikání a digitalizaci veřejných služeb. Mezi konkrétní cíle patří například dosažení minimálně 80% základních digitálních dovedností u obyvatel, zdvojnásobení podílu EU na globální produkci polovodičů, a zajištění 100% dostupnosti klíčových veřejných služeb online. Byly zmíněny i výzvy, včetně nedostatečné digitalizace malých a středních podniků, a potřeby zvýšit podíl odborníků na ICT na 20 milionů. Peters zdůraznil důležitost spolupráce mezi členskými státy a inovativních projektů, jako jsou Evropské digitální inovační centra (EDIC). Vyzval ke spolupráci na všech úrovních, aby EU dosáhla nejen technologického pokroku, ale i digitální suverenity a udržitelného rozvoje. Digitalizace je klíčovým nástrojem nejen pro ekonomickou odolnost, ale také pro podporu klimatických cílů.

S keynote „EU data law meets archiving“ vystoupila Laura Drechsler, právička z belgického státního archivu a docentka Centra práva IT & duševního vlastnictví KU Leuven. Zaměřila se na propojení evropských zákonů na ochranu dat, zejména GDPR, s archivní praxí. Diskutovala výzvy spojené s vyvážením práva na soukromí jednotlivců a potřebou uchovávat kulturní dědictví či zajistit dlouhodobý přístup k datům. Věnovala se zejména kontextu Evropských datových prostorů – např. European Open Science Cloud (EOSC Porta) nebo Public administration data space. Zároveň zdůraznila důležitost anonymizace a pseudonymizace jako klíčových nástrojů pro zajištění souladu s GDPR. Dále prezentovala aktuální legislativní změny a problémy, kterým archivní organizace čelí, včetně faktu, že 70 % z nich má obtíže s implementací pravidel GDPR. Přednáška byla zakončena návrhy na praktická řešení, jako jsou školení personálu a aktualizace pracovních postupů, a výzvou k užší spolupráci mezi tvůrci politik a archiváři. Hlavní apel směřoval k harmonizaci právní úpravy s reálnými potřebami digitální archivace.

Kerstin Arnold, provozní ředitelka Archives Portal Europe Foundation shrnula vývoj od projektu APENet 2009-2015 a představila některé novinky prezentace na portálu v beta verzi jako je např. automatické doplnění tématu. Také se u zpřístupněných záznamů vyznačuje omezení přístupnosti a znovu využití – např. Creative Commons CC0 Public Domain Dedication.

Další sekce se věnovala příspěvkům, jak je možné využívat digitální data. Tor Eivind Johansen z norské KDRS představil výsledky ankety u municipalit, ze které vyplynula potřeba vyhledávání v historických datech zejména u informačních systémů provozovaných ve školství, pedagogicko-psychologických posudcích a orgánů péče o děti. Cílem projektu zpřístupňování prostřednictvím řešení KDRS je uspokojit 80% požadavků na zpřístupnění informací z různých systémů s využitím unifikovaných template pro stejné systémy u různých původců, pro problematické úlohy bude k dispozici i raw export dat ze systému. Práce s KDRS Search and View (engine) zahrnuje načtení exportu v podobě SIARDu s nástrojem DBPTK do database SOLR (search database) a zpřístupnění k vyhledávání a nahlížení v podobě XMLsouborů s možností jejich ztvárnění do PDF.

Jan Dalsten Sørensen z Dánského národního archivu se zaměřil na praktické aplikace digitální archivace v kontextu životních situací, jako je například plánování důchodu. Díky propojení různých datových zdrojů (historických databází) a jejich snadnější dostupnosti si tak mohou danší občané lépe naplánovat předčasný odchod do důchodu. Johan Van der Eycken ze Státních archivů Belgie předsavil SODHA – Social Sciences and digital Humanities Archive, důvěryhodný repozitář ke sdílení vědeckých a historických dat s ohledem na principy FAIR. Řešení je založené na standardu OAIS a různých standardů zajišťujících kvalifikovanou správu dat a jejich znovu využití ve vědecké a akademické komunitě. Jan Dalsten Sørensen se následně zaměřila na popis výběru nového nástroje pro zpřístupňování uložených relačních databází náhradou za aplikaci SOFIA, která je využívána od roku 2005. Dánský národní archiv v současnosti uchovává 9.000 AIP – 6.000 jsou z provenience státních původců a 3.000 jsou vědecké datasety. Ve spolupráci s poradenskou firmou Accenture modelovali různé příklady využití a nároků na nový systém. Nakonec bylo vybráno řešení využívající program DBPTK, vyvinutý v rámci projektu E-ARK:

Závěrem prvního jednání dne ještě představil Gregor Završnik DLM Geoforum a jeho budoucnosti v podobě jedné konference ročně, neboť dosavadní tempo uspořádat pravidelně s DLM Forum jednu paralelní část, se ukázala jako příliš ambiciózní. David Anderson za vedení DLM Forum pak představil tuto platformu a project E-ARK/eArchiving jako bránu k financování z Evropské komise.

Další jednání den zahájila přednáškou Jenny Bunn z britského Národního archivu s přednáškou “When Archival Theory Meets Digital Recordkeeping”. V této keynote se zamýšlela nad vývojem archivní teorie a využití výpočetní techniky od 50. let do nedávné minulosti a to nejen při správě dokumentů, resp. jejich vytvoření a zajištění zpřístupnění v budoucnosti. To může být ovlivněno technologickými změnami (např. hardware, software atd.). Z jejího zjištění, s ohledem na praxi britského Národního archivu, vyplývalo, že archivy se od konce 80. let nechali přimět IT specialisty k detailnímu popisu procesních modelů, které se ale ukázaly v praxi správy dokumentů jako velice problematické a neodpovídající reálné praxi.

V sekci k řešení a implementaci principu Archiving by Design zazněly dva příspěvky ze strany Jaspera Sloba a Wouta van der Reijdena se věnovaly metodice DUTO, která je implementací principu Archiving by Design v nizozemské správě a rozvíjí se od roku 2016. Důrazem na poznání uživatelských potřeb vede archiv a původce ke spolupráci a odpovědnosti za data v různých kontextech a zdrojích. Markus Merenmies z finského Národního archivu a Sofia Särduquist z švédského Národního archivu, oba členové pracovní komise EAG Archiving by Design, pak představili společnou pozici severovýchodních zemí k návrhu provádění metodiky Archiving by Design, která byla skupinou zaslána členským zemím

Zajímavé poznatky přinesla sekce k současným výzvám správy dokumentů. James Lapin z britského Central Digital and Data Office k využití AI. Popsal současné problémy v podobě roztříštěnosti správy

dokumentů v rámci různých zdrojů jednotlivých úředníků nebo celých týmů (e-maily, sdílené disky, cloudové platformy atd.). Řešení vidí v uchopení vztahů jednotlivých aktérů a správné definici úrovně agregace dat. Varoval však před možným narušením kontextu při nesprávné automatizaci procesů. S praktickým návodem pro do úřadu nově nastoupivší ministryně a ministry nizozemské vlády k správě informací včetně e-mailů, aplikací a sociálních sítí vystoupil Vincent Hooft a Anna van Lankvelt z nizozemského Národního archive. Tento dokument, resp. přesné nastavení politiky správy dat a jejich akvizice dosud nizozemské státní správě chyběl a je dalším možným způsobem využití principu Archiving by Design. Implementaci na úrovni rozsáhlé municipality v podobě města Utrecht pak představili Rens Ouwerkerk a Ilona van der Linden.

Paralelně probíhala sekce s prezentací současného řešení projektu eArchiving, zejména s ohledem na vytváření dalších specifikací typových informačních balíčků (3D data atd.), vytvoření validátorů balíčků, vytváření znalostní báze, poskytování certifikace eArchiving Conformance Seal atd. Integraci standardů E-ARK/eArchiving pak v rámci svých řešení představili Višnja Šimunović Basić a Tomislav Karlović z chorvatského IT dodavatele Ericsson Nikola Tesla a dále Luis Faria z portugalského Keep Solutions.

Poslední sekce byla věnována prezentaci praktických aspektů využití aplikací strojového učení/umělé inteligence v archivní praxi. S keynote představující možnosti využití umělé inteligence v archivnictví, zejména při klasifikaci, vyhledávání a generování metadat vystoupil Henk Vanstappen z belgické společnosti DATABLE. Zoltán Lux z Historického archive maďarské státní bezpečnosti (ÁBTL) spolu s informatiky z Ústavu matematiky Afréda Rényiho Domonkosem Czifrou, Peterem Kőrösim-Szabó a Gáborem Kovácsem představil zkušenosti s výzkumem využití techniky. Dále vystoupil James Elder z British Telecom, který představil interně podpořený výzkumný projekt k využití jazykového modelu pro doplnění titulků u audiovizuálních sbírek, které archiv této přední britské telekomunikační společnosti spravuje. Tématu využití AI (strojové učení, generativní aplikace, velké jazykové modely) ve výzkumu digital humanities se na příkladu ONIT-PROJECT s historickými digitalizovanými prameny věnoval Sven Schlarb z Rakouského technologického institutu (AIT). Zoltán Szatucsek závěrem pozval zúčastněné k dalšímu členskému setkání, které bude hostit maďarská metropole Budapešť.

Následně proběhlo ještě v sídle Evropské komise Berlaymont jednání pracovní podskupiny Evropské archivní skupiny EAG Archiving by design, na kterém byly dohodnuty změny textů k vypořádání podnětů členských zemí ke znění metodiky provádění posouzení informačních systémů (ABD-Sken). Českou republiku na jednání zastupoval Zbyšek Stodůlka.

Další den (29. 5.) byl vyhrazen konferenci „10 let eArchiving: Reflexe a poznatky pro příští desetiletí“ která se konala v rámci projektu eArchiving v konferenčním centru Evropské komise v budově Alberta Borschette. Cílem bylo představit, mj. i zástupcům Evropské komise, v rámci výročí deseti let řešení projektu E-ARK/eArchiving dosavadní výsledky a diskutovat o nových cestách a oblastech pro další rozvoj problematiky. Dopolední část zahájil za konsorcium E-ARK/eArchiving Ross King. Fulgencio Sanmartín (DG CNECT), představil současnou iniciativu eArchiving z pohledu politik Evropské komise, zejména s důrazem na problematiku prezentace evropského kulturního dědictví k podpoře cesovního ruchu.

Příspěvky do projektu zapojených aktérů se soustředily zejména na prezentaci výsledků v dlouhodobé perspektivě. Karin Bredenberg ze Švédska představila postup v definici specifikací informačních balíčků a stále se rozšiřující rodinu obsahově typových balíčků CTIS (Content Type Information Specification). Koit Saarevet z Národního archivu Estonska představil využití specifikací SIARD pro archivaci databází. Milan Valadou z vlámského digitálního archive meemoo pak nastínil adaptaci na specifikaci E-ARK/eArchiving. Corinne Frappart z EU Publication Office sdílela zkušenosti s využitím specifikací spolu se standardem FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records).

Důležitou roli hrála i vystoupení ze strany dodavatelského sektoru v oblasti správy dokumentů a řešení LTP systémů (např. DOCBYTE, Keep Solutions, nageru). V této souvislosti vyplynulo, že řešení využívají zajištění authenticity prostřednictvím kvalifikovaných certifikátů, zřejmě aby splnila nároky vyplývající z požadavků nařízení eIDAS 2, který zavádí novou kvalifikovanou službu elektronické archivace. Jak vyplynulo z příspěvku Carloty Bustelo, tato úprava přináší do oblasti uchovávání digitálních dokumentů a dat řadu nových prvků, k jejichž výkladu budou digitální archivy teprve hledat cestu (např. archivace po stanovenou dobu, nutnost řetěžit autentizační prvky – přerazítkování, rozdíly mezi digitální a elektronickými archivy atd.).

Odpolední program pokračoval diskusí o strategiích dalšího možného směřování výzkumu, který zástupci Evropské komise využili pro získání zpětné vazby a podnětů k zaměření budoucích dotačních titulů či nutnosti ovlivnit regulační rámec. Diskutujícími byli zástupci Národních archivů Dánska (Jan Dalsten Sørensen), Itálie (Silvia Trani), Francie (Violette Lévy) a České republiky (Zbyšek Stodůlka).

Od 29. do 31. května pak probíhalo pravidelné zasedání Evropské archivní skupiny (EAG), jakožto poradního orgánu Evropské komise, a dále zasedání Evropského panelu ředitelů Národních archivů (EBNA), kde reprezentoval Národní archiv jeho ředitel Milan Vojáček.